

مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای

سال ششم، شماره بیست و دوم، پاییز ۱۳۹۳

بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در نواحی روستایی؛ مطالعه موردی

دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان، استان اصفهان

مهدی ادیبی: دانشیار جامعه‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی آباده، آباده، ایران
زهرا سادات کشاورز: کارشناس ارشد شیعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
محمّدقنبری: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران *

دریافت: ۱۳۹۱/۲/۲۰ - پذیرش: ۱۳۹۲/۱/۲۲، صص ۱۸۲-۱۶۳

چکیده

کیفیت زندگی، واژه‌های پیچیده، چندبُعدی و کیفی در رابطه با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک مقیاس جغرافیایی خاص (شهر، منطقه، محله، بخش و...) است که هم متکی بر شاخص‌های ذهنی یا کیفی و هم متکی بر شاخص‌های عینی یا کمی است. هدف مقاله حاضر، بررسی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان، استان اصفهان با استفاده از شاخص‌های ذهنی و عینی است. داده‌های مورد نیاز با استفاده از پیمایش خانوارهای روستایی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان جمع‌آوری شده و البته برخی از داده‌های ثانویه نیز بهره‌برداری گردیده است. ۲۰۳ نفر از سرپرستان خانوارها از بین تمام دهستان‌ها (کچو، علیا، گرمسیر، همبرات، برزاوند، ریگستان و سفلی) به شیوه تصادفی طبقه‌ای برای مطالعه انتخاب شدند. نتایج مطالعات و ارزیابی کیفیت ذهنی و عینی در دهستان‌های مذکور نشان می‌دهد دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان در سه طبقه قرار دارند. در طبقه اول دهستان کچو با بیشترین سطح کیفیت زندگی، در طبقه دوم دهستان‌های علیا، همبرات و گرمسیر با سطح کیفیت زندگی متوسط، و سایر دهستان‌ها از قبیل برزاوند، سفلی و ریگستان در طبقه سوم با پایین‌ترین سطح کیفیت زندگی قرار دارند. هر چند همبستگی بین ابعاد کیفیت زندگی بالا نیست، اما به طور کلی، یافته‌های تحقیق اهمیت مطالعه هم‌زمان ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی را نشان می‌دهد، که می‌تواند به پیشبرد مطالعات کیفیت زندگی نواحی روستایی کمک نماید.

واژه‌های کلیدی: کیفیت زندگی، شاخص‌های ذهنی، شاخص‌های عینی، نواحی روستایی، دهستان‌های بخش مرکزی اردستان

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

کیفیت زندگی^۱ مفهوم جدیدی نیست، این مفهوم در فلسفه‌ی یونان نیز وجود داشته و ارسطو در مبحث شادکامی بدان اشاره کرده است. همچنین در دوران جدید کسانی چون کی یر کگارد^۲، ژان پل سارتر^۳، مازلو^۴ و دیگران در مباحث مربوط به حالات درونی اشخاص به آن توجه کرده اند. در علوم مختلف بنا بر ابعاد و ماهیت متفاوت این واژه، تعابیر متفاوتی برای کیفیت زندگی به کار رفته است.

به عنوان مثال، جغرافیا از بدو پیدایش خود تاکنون ادعای حل مسایل محیطی و دغدغه‌های ارتقای کیفیت زندگی انسان را داشته است. از زمان‌های بسیار دور از دوره استرابو^۵ و اراتوستن^۶ تاکنون از جغرافیا به عنوان علم رابطه‌ی انسان و محیط یاد شده و جغرافیدانان همواره در جهت مطلوبیت بخشیدن به زندگی انسان بر آن بوده اند تا رابطه‌ی انسان و محیطش را بهینه کنند. از اوایل قرن نوزدهم رواج شفاف عنوان جغرافیای کاربردی و در اوایل قرن بیستم احساس شرمندگی و تأسف جغرافیدانانی چون جان هربرتسن^۷ و پتر کروپوتکین^۸ از مشاهده‌ی زندگی فقرآلود و شرایط زندگی اقتصادی، اجتماعی سطح پایین برخی مردمان کشورهای خود و تلاش آن‌ها در جهت رفع فقر و تبعیضات، و ادامه این تلاش‌های بشر دوستانه جغرافیدانان تا دهه ۱۹۶۰ و به وجود آمدن مکتب

جغرافیای رادیکال و تلاش در جهت رفع فقر و نابرابری و همچنین ادامه این جریانات تا زمان حاضر؛ خود گواهی است بر تلاش‌های جغرافیدانان که در زمینه‌ی ارتقای کیفیت زندگی انسان انجام گرفته است. اما حیطه‌ی مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه‌ی امروز وسیع نبوده است. اقتصاددانان، دانشمندان علوم اجتماعی و دولتمردان هر کدام از دیدگاه خاصی به این مقوله می‌نگرند. این امر از آن جا ناشی می‌شود که شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی طیف وسیعی را در برمی‌گیرند که از تغذیه و پوشاک گرفته تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی و محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود (محمدی و دیگران، ۱۳۸۹: ۹۸). در این زمینه، تحقیقات و مطالعات اخیر کیفیت زندگی بر دو روش شناسی عمده متمرکز می‌باشند: در روش شناسی اول، از شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای تعیین میزان و چگونگی تأمین نیازهای انسانی استفاده می‌شود؛ و در روش شناسی دوم، براساس گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی خود - که بهزیستی ذهنی^۹ نامیده می‌شود - سطح رضایت مندی آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. آنچه در اصطلاح، شاخص‌های عینی^{۱۰} کیفیت زندگی نامیده می‌شوند، عموماً بر متغیرهای اجتماعی و اقتصادی متمرکز هستند اما شاخص‌های ذهنی^{۱۱} کیفیت زندگی بر اطلاعات به دست آمده از گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی خود

- 1- Quality of life
- 2- Kerkegaard
- 3- Sarter, Jean Paul
- 4- Maslow
- 5- Strabo
- 6- Eratosthenes
- 7- Hrbtrsn
- 8- Peter Krpvtkyn

- 9- Subjective well-being
- 10- Objective indicators
- 11- subjective indicators

تمرکز دارند و در واقع، مکمل شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌روند.

با این همه در زمینه‌ی کیفیت زندگی، هر دو روش شناسی دیدگاه خاص خود را دارند که استفاده از هر دیدگاه نیز با محدودیت‌هایی همراه است، زیرا کیفیت زندگی بسیار متأثر از زمان و مکان جغرافیایی است و مؤلفه‌ها و عوامل تشکیل دهنده‌ی کیفیت زندگی به آنها بستگی دارند. در واقع مناسب است که شاخص‌های عینی و ذهنی با هم ترکیب شوند، زیرا شاخص‌های ذهنی این اجازه را می‌دهند که بینشی از رضایت فرد و هر آنچه که برای مردم رضایت بخش است به دست آید؛ و شاخص‌های عینی نیز برای سنجش ابعادی از محیط که سنجش آنها مشکل است مناسب می‌نماید.

کیفیت زندگی مردم و نواحی روستایی به عوامل زیادی از اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدماتی مانند آموزش و بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و انجمن‌های قوی وابسته است. هر چند، کیفیت زندگی مردم و مکان‌های شهری نیز بدین عوامل وابسته است، اما چالش‌های مربوط به سنجش رفاه و زندگی بهتر در این گونه نواحی مناطق روستایی بسیار تفاوت دارد. برخی از این چالش‌ها به شرایط کلان اقتصادی وابسته اند اما برخی دیگر به چارچوب سازمانی و نهادی موجود در نواحی روستایی مربوط می‌شود. عواملی مانند مقیاس کوچک و تراکم کم سکونتگاه‌های روستایی، کاهش اشتغال و درآمد در بخش کشاورزی، فاصله‌ی زیاد و انزوای جغرافیایی آنها، راه‌های ارتباطی و شبکه‌ی حمل و نقل نامناسب و ناکارآمد اجرای سیاست‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی روستایی را پیچیده تر می‌کند

(پورطاهری و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۵). به همین منظور، با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در توسعه و بهزیستی اجتماعات انسانی، سنجش کیفیت زندگی و تبیین عوامل مؤثر بر آن از اهمیتی ویژه برخوردار است. با توجه به آنچه ذکر شد، هدف اصلی این تحقیق تعیین شاخص‌ها، ارزیابی و سنجش ابعاد ذهنی و عینی کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان است تا مشخص گردد که آیا بین ابعاد کیفیت زندگی دهستان‌های شهرستان اردستان تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر؟

۱-۲- پیشینه تحقیق

در چند دهه‌ی اخیر، اندازه‌گیری و بهبود کیفیت زندگی از اهداف عمده‌ی افراد، محققان، برنامه ریزان و دولت‌ها بوده است. این عرصه‌ی علمی و تحقیقاتی مورد توجه تعداد زیادی از رشته‌ها از جمله روان شناسی، پزشکی، اقتصاد، علوم محیطی، جامعه شناسی و جغرافیا بوده و از این روست که براساس پایگاه داده‌های مؤسسه‌ی اطلاعات علمی^{۱۲}، از ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۵، بیش از ۵۵ هزار تحقیق در مورد کیفیت زندگی صورت گرفته است. براساس این تحقیقات، کیفیت زندگی در قالب اصطلاحی علمی، مفهومی برای بررسی چگونگی تأمین نیازهای انسانی و نیز معیاری برای درک رضایت و عدم رضایت افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی است. به هر صورت هر یک از رشته‌های گوناگون علمی، بر جنبه‌های خاصی از کیفیت زندگی که اغلب با آن رشته تناسب دارد، تأکید کرده است و با برگزیدن ابزاری انعطاف پذیر برای سنجش کیفیت زندگی، تلاش دارد که در همه‌ی فرهنگ‌ها، زمان‌ها و مکان‌ها استفاده با کاربرد داشته

باشد. با این حال باید اذعان کرد که کیفیت زندگی به شدت متأثر از زمان و مکان است و مؤلفه‌ها و عوامل تشکیل دهنده آن با توجه به دوره‌ی زمانی و مکان جغرافیایی تغییر می‌کند.

جدول ۱- مروری بر تعدادی از تحقیقات انجام شده در زمینه‌ی کیفیت زندگی در سال‌های اخیر

اهداف	روش	جامعه آماری	حوزه تخصص	محقق
شناسایی تأثیرات مشارکت در گروه‌های موسیقی بر کیفیت زندگی	کمی و کیفی، تحلیل محتوا، پرسشنامه با پرسش‌های باز و بسته	آمریکای شمالی	موسیقی-درمانی	کافمن و آدامک (Coffman & Adamec, 1999)
ارزیابی روابط بین کیفیت زندگی و متغیرهای اجتماعی-اقتصادی	کیفی و کمی، تحلیل آماری با استفاده از رگرسیون چند متغیره	چین بنگلادش هند	جغرافیا	بلوم و کرایگ (Bloom & Craig, 2001)
تحلیل کیفیت زندگی، توزیع درآمد و توسعه روستایی	کمی، پرسشنامه با پرسش‌های باز و بسته	آمریکای شمالی	اقتصاد	جیمز اوبادیا بوکینا (Bukanya, 2001)
بررسی تأثیرات پیاده روی بر بهزیستی جسمی و روحی مادران جوان	کیفی و کمی، مصاحبه‌ی رو در رو	استرالیا	سلامت	کاری و دولین (Currie & Develin 2002)
بررسی کاربرد تصاویر ماهواره‌ای و سرشماری‌های در سنجش کیفیت زندگی	کمی، تحلیل آماری با استفاده از رگرسیون	آمریکای شمالی	جغرافیا	والری الکساندرا مولر (Muller, 2002)
بررسی کیفیت زندگی در یک محیط در حال تغییر	کمی و کیفی، پرسشنامه با پرسش‌های باز و بسته	کانادا	علوم محیطی	دلیا بوکنیل (Bucknell, 2002)
ارزیابی تأثیرات برنامه‌های پیاده روی محله‌ای بر کیفیت زندگی افراد مسن	کیفی، با استفاده از گروه کنترل	آمریکای شمالی	مطالعات فراغت	فیشر (Fisher, 2004)
بررسی روابط بین کیفیت زندگی و انواع مختلف فعالیت‌های بدنی	کیفی، با استفاده از گروه کنترل	آفریقای جنوبی	روانشناسی	ادواردز و همکاران (Edwards et al., 2004)
بررسی روابط بین کیفیت زندگی و محیط‌های مسکونی در میان خانواده‌های روستایی	کمی، مدل سازی، تحلیل آماری با استفاده از همبستگی و رگرسیون	آمریکای شمالی	مطالعات خانواده	سنونجون او (Auh, 2005)
بررسی رابطه میزان سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی	کمی و کیفی، پرسشنامه با پرسش‌های باز و بسته	شهر گنبد کاووس	علوم اجتماعی	غفاری و اتق (۱۳۸۵)
تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران	توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری داده‌ها به صورت اسنادی	۲۵۳ ناحیه شهری ایران	جغرافیا	فرجی ملانی، عظیمی و زیاری (۱۳۸۹)
سنجش کیفیت زندگی با استفاده از شاخص‌های ذهنی	کمی، پرسشنامه با پرسش‌های باز و بسته	شهر نورآباد، استان لرستان	جغرافیا	خادم الحسینی، منصوریان و ستاری (۱۳۸۹)
ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی	توصیفی-پیمایشی مبتنی بر تکمیل پرسشنامه	دهستان خاوه شمالی، استان لرستان	جغرافیا	پورطاهری، رکن الدین افتخاری و فتاحی (۱۳۹۰)

(منبع: مطالعات نگارندگان)

۳-۱- اهداف و فرضیات تحقیق

با توجه به مباحث نظری مطرح شده و مطالعات تجربی صورت گرفته، اهداف زیر برای این تحقیق در نظر گرفته شده است.

- سنجش کیفیت ذهنی زندگی و سطح رضایت از معر فهای مختلف مربوط به قلمروهای کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان؛

- شناسایی ابعاد کیفیت عینی و ذهنی زندگی و ایجاد شاخص تجمعی کیفیت زندگی با استفاده از معرف‌های عینی؛

- بررسی تاثیر خصوصیات فردی، جمعیت شناختی، اجتماعی و اقتصادی بر کیفیت زندگی مردم؛

- سنجش کیفیت کلی زندگی از طریق ترکیب جنبه‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان.

برای رسیدن به این اهداف فرضیات زیر عنوان و در طی تحقیق بررسی شده اند:

- بین سطح کیفیت ذهنی زندگی و میزان رضایت ساکنان نواحی روستایی از معرف‌های قلمروهای کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان رابطه وجود دارد.

- بین خصوصیات فردی و کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان رابطه وجود دارد.

- بین ابعاد کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان تفاوت معناداری وجود دارد.

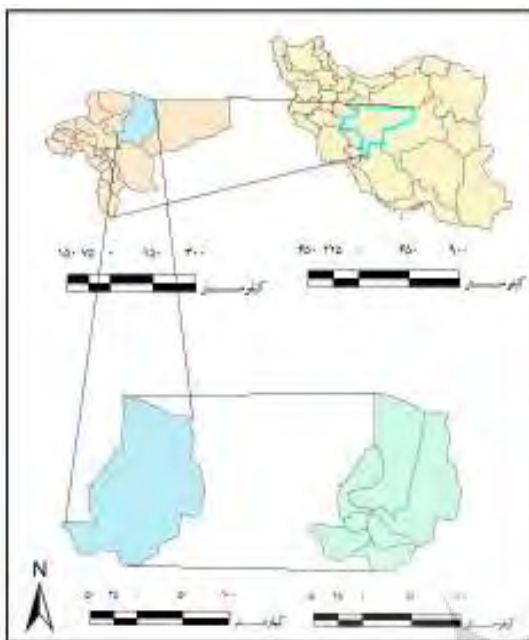
۴-۱- روش تحقیق

این مطالعه تجربی عمدتاً مبتنی بر داده‌های اولیه است. برای جمع آوری اطلاعات اولیه پیمایش نمونه در

دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان در سطح خانوار انجام شده است. جامعه آماری شامل تمام خانوارهای ساکن در دهستان‌های کچو، علیا، گرمسیر، همبرات، برزاوند، ریگستان و سفلی می‌باشد، که بر مبنای برآورد جمعیت سال ۱۳۸۹ از دفتر آمار و اطلاعات استانداری اصفهان، معادل ۵۲۵۴ نفر بود، که با توجه به مجموع جمعیت ۷ دهستان، ۲۰۳ خانوار به عنوان نمونه انتخاب شدند. تعداد نمونه‌ها با استفاده از فرمول کوکران با دقت برآورد $d=0/05$ و سطح اطمینان یا احتمال صحت گفتار معادل $(t=1/96)$ ۹۵٪ و احتمال وجود صفت یا عدم صفت معادل $0/50$ و برآورد حجم جامعه آماری (N) و با توجه به محدودیت‌های زمانی و مالی پژوهش تعیین شد. برای جمع آوری اطلاعات، در هر دهستان به صورت تصادفی طبقه ای، اطلاعات مورد نیاز از سرپرست خانوار و یا یکی از اعضای بالای ۱۸ سال خانوار توسط پرسشنامه جمع آوری شد. بنابراین، با توجه به جمع آوری اطلاعات از ۲۹ خانوار در هر دهستان، تعداد خانوارهای مورد مطالعه ۲۰۳ خانوار است.

پرسشنامه‌ی استفاده شده حاوی سؤال‌هایی در مورد اطلاعات جمعیت شناختی، ابعاد ذهنی و ابعاد عینی کیفیت زندگی است. سؤالات بخش عینی مرتبط با شرایط عینی زندگی است، در حالی که در سؤال‌های بخش ذهنی سعی شده میزان رضایت ادراک شده از شرایط عینی زندگی ارزیابی شود. سؤال‌های مربوط به ابعاد ذهنی و عینی نیز شامل قلمروهای کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی است.

سؤال‌های مورد استفاده برای اخذ بُعد ذهنی کیفیت زندگی شامل ۳۷ سؤال بسته در طیف لیکرت ۵ مقیاسی از کاملاً ناراضی=۰ تا کاملاً راضی=۵ هستند. سؤال‌های مورد استفاده برای بُعد عینی متشکل از سؤال‌های بسته و باز است که به امتیاز ۰ تا ۱۰ تبدیل

شکل ۱- پراکنندگی و موقعیت جغرافیایی دهستان‌های

بخش مرکزی شهرستان اردستان، استان اصفهان

این شهرستان دارای دو بخش مرکزی و زواره، هفت دهستان به نام‌های کچو، علیا، گرمسیر، همبرات، برزاوند، ریگستان و سفلی، سه شهر به نام‌های: زواره، اردستان و مهاباد و ۶۷۵ آبادی که از این تعداد ۲۲۷ آبادی دارای سکنه است. نرخ رشد جمعیت این منطقه، در فاصله‌ی سال‌های (۱۳۸۵-۱۳۷۵) ۱.۳۸ درصد بوده، که در سال‌های (۱۳۸۵-۱۳۷۵) به ۰.۱- درصد رسیده است. از این رو با توسعه‌ی روزافزون کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان اردستان، تلاش شده است تا مهاجرت‌های بی رویه این مناطق کنترل شود (نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شهرستان اردستان، ۱۳۸۵). هفت دهستان مذکور در سال ۱۳۸۵ دارای ۵۲۵۴ خانوار و ۲۴۰۵۶ نفر جمعیت بوده است.

شده‌اند. پرسشنامه در بُعد ذهنی با سؤالی در مورد کیفیت زندگی شروع می‌شود و به دنبال آن سؤالی در مورد میزان رضایت از قلمروهای مختلف زندگی مطرح شده و در انتهای آن دوباره وضعیت کیفیت کلی زندگی سؤال می‌شود. سؤال آخر در زمینه کیفیت زندگی، به عنوان مبنایی برای تحلیل‌های بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است.

به منظور سنجش اعتبار درونی ابتدا از روش اعتبار محتوا برای افزایش اعتبار پرسشنامه استفاده شده است. در این راستا، با استفاده از مقیاس‌های آزمون شده در پژوهش‌های کیفیت زندگی و نظرخواهی از اساتید و کارشناس متخصص در این زمینه گام اول برداشته شد. سپس پرسشنامه تدوین شده طی دو مرحله مقدماتی و نهایی تکمیل و با بررسی پاسخ‌های به دست آمده از ۳۰ پرسشنامه مقدماتی و انجام محاسبات آماری لازم، پرسشنامه نهایی تدوین گردید. از تکنیک‌های آماری ANOVA و T-test برای ارزیابی تأثیر خصوصیات فردی خانوارها بر ابعاد مختلف کیفیت زندگی و ارزیابی رضایت از قلمروها و سنجش ابعاد مختلف کیفیت زندگی از نظر خانوارها استفاده شده است. سازگاری درونی بخش ذهنی پرسشنامه نیز از طریق آلفای کرونباخ بررسی شده است.

۱-۵- محدوده پژوهش

شهرستان اردستان، یکی از شهرستان‌های استان اصفهان، با مساحت ۱۱۵۹۱ کیلومتر مربع، از شمال به کویر نمک، از جنوب به شهرستان اصفهان، از شرق به شهرستان نائین و از غرب به کاشان و نطنز محدود می‌شود، شیب زمین، در این منطقه کلاً از جنوب به شمال و بعضاً از مغرب به مشرق است. ارتفاع آن از سطح دریا حدود ۱۲۵۲ متر است (شفیعی، ۱۳۸۵: ۲۰).

جدول ۲- دهستان‌های مورد مطالعه شهرستان اردستان

نام دهستان	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد نمونه
کچو	۶۱۸	۱۷۷۱	۲۹
علیا	۶۲۲	۱۸۳۶	۲۹
گرمسیر	۹۷۳	۳۷۸۱	۲۹
همبرات	۲۸۵	۷۲۸	۲۹
برزاوند	۱۳۲۴	۳۹۴۳	۲۹
سفلی	۳۳۰	۷۸۴۰	۲۹
ریگستان	۱۱۰۲	۴۱۵۷	۲۹
جمع	۵۲۵۴	۲۴۰۵۶	۲۰۳

(منبع: مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان اردستان و محاسبات نگارنده (۱۳۸۵)).

۱-۶- تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

در این تحقیق، جهت برآورد اعتبار^{۱۳} سؤالات پرسش نامه، علاوه بر اعتبار محتوا^{۱۴}، با مطالعه‌ی اکتشافی انجام شده برای کسب اطلاع از اعتبار پرسش نامه تحقیق از اعتبار سازه^{۱۵} نیز استفاده شد. در اعتبار سازه، مفهوم^{۱۶} و مقیاس^{۱۷} با سازه‌ی تحقیق می‌باید با روابط مورد نظر در نظریه‌ها یا تحقیقات انجام شده‌ی قبلی هماهنگی داشته باشد. اگر مفهوم، مقیاس یا سازه‌ی تحقیق روابط یا جهت‌هایی پیش بینی شده در تحقیقات انجام شده‌ی قبلی را نشان دهد براساس اعتبار سازه، آن مفهوم و مقیاس مورد نظر از اعتبار برخوردار است. نتایج این تحقیق نیز حاکی از آن است که میانگین ابعاد کیفیت زندگی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان تفاوت معناداری داشته است. به عبارت دیگر، این الگوی مشاهده شده با انتظارات نظری و پیشینه‌ی پژوهشی کاملاً هماهنگ است و مؤید اعتبار سازه‌ی مقیاس کیفیت زندگی محسوب می‌شود. برای سنجش پایایی مقیاس‌های مورد استفاده در این تحقیق نیز از آلفای کرونباخ

استفاده شده است. در واقع، آلفای کرونباخ از عمومی ترین شیوه‌های بررسی پایایی ابزارهای سنجش است. با تکیه بر چارچوب نظری و مدل تحلیلی تحقیق، به منظور عملیاتی کردن متغیرها، به طرح گویه‌های با طیف لیکرت در مورد هر یک از متغیرها پرداخته شده و گویه‌های کیفیت زندگی، به صورت استاندارد درآمده است. همچنین یکی از دشواری‌های کار با مقیاس‌ها خواه با گویه‌های استاندارد و خواه با نمرات خام، تشخیص حد بالا و پایین این مقیاس است. حد بالا و پایین بسته به تعداد گویه‌ها، توزیع آن‌ها، تعداد طبقات هر گویه و حداقل و حداکثر نمره‌ی هر گویه مقادیر مختلفی می‌گیرد. برای غلبه بر این مسائل و مشهودتر کردن معنای نمرات مقیاس بهتر است مقیاس‌ها را به گونه‌ای تغییر داده، که دارای مقادیر حداقل و حداکثر مشخص گردند (دواس، ۱۳۸۳: ۲۶۹). از این رو، در این تحقیق تمامی متغیرها و ابعاد کیفیت زندگی هم ارز شده اند.

به عنوان مثال، برای محاسبه‌ی حد متوسط مؤلفه آموزش که دارای سه گویه در طیف ۵ ارزشی است، حد متوسط نمره‌ها ۱۰ در نظر گرفته شده است. بدیهی است با توجه به جهت هر یک از گویه‌ها، نمره‌های بالاتر از حد متوسط شرایط مناسب تر کیفیت زندگی را نشان می‌دهند. همچنین به منظور پاسخگویی به فرضیات تحقیق، از تحلیل واریانس یک طرفه با فرض نرمال بودن و برابری واریانس‌ها برای مقایسه‌ی ابعاد ذهنی و کیفی کیفیت زندگی در سطح دهستان‌های نمونه بهره گرفته شده است.

- 1- Validity
- 2- Content Validity
- 3- Construct Validity
- 4- Concept
- 5- Scale

جدول ۳- تعریف عملیاتی متغیرهای نظری

تعداد گویه	گویه‌ها	متغیرها	ابعاد کیفیت زندگی
۳	دسترسی به امکانات آموزشی با کیفیت مناسب/ تعداد افراد تحصیل کرده در خانوار/ میزان تحصیلات سرپرست خانوار	کیفیت آموزش	بعد اجتماعی
۸	مصرف هفتگی گوشت/ مصرف هفتگی سبزی و میوه/ دسترسی به امکانات بهداشتی/ فاصله تا نزدیکترین مرکز پزشکی/ سلامت جسمی خود و خانواده طی یک سال گذشته/ قرار داشتن در محدوده‌ی خدماتی پاسگاه پلیس/ میزان وقوع جرم/ وجود اتحاد و انسجام در میان ساکنان	کیفیت سلامت و امنیت	
۳	توان انجام مسافرت/ دسترسی به امکانات ورزشی/ دسترسی به امکانات فرهنگی و هنری	کیفیت اوقات فراغت	بعد کالبدی
۴	تجهیزات و امکانات مسکن/ وجود خانه‌های نوساز و با دوام و با کیفیت مناسب/ به کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی/ تعداد اتاق‌ها نسبت به افراد خانوار	کیفیت مسکن	
۹	نوع سوخت/ دسترسی به جایگاه عرضه‌ی مواد سوختنی/ امکانات حمل و نقل عمومی/ نوع راه/ امکانات پستی و مخابراتی/ امکانات رایانه و اینترنت/ کتابخانه عمومی/ بهره‌مندی از آب آشامیدنی سالم/ کمیت و کیفیت/ دسترسی به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه)	کیفیت مشارکت، اطلاعات و ارتباطات	بعد اقتصادی
۴	وضعیت شغلی/ رضایت شغلی/ درآمد ماهیانه/ پایداری و امنیت شغلی	کمیت اشتغال و درآمد	
۶	امکانات جمع آوری و دفع بهداشتی فاضلاب/ امکانات جمع آوری و دفع بهداشتی زباله/ تخریب و فرسایش خاک/ اتلاف و آلودگی منابع آب/ پرهیز از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب‌ها و رودخانه‌ها/ پرهیز از ساخت خانه‌ها در اراضی شیب دار	کیفیت محیطی	بعد محیطی

رضایتمندی و ... تفسیر کرده اند (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷: ۱۱). با این وجود، هنوز تعریف قابل قبول جهانی برای این مفهوم صورت نگرفته است. زیرا بسیاری از محققان بر این باورند که کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی، متأثر از زمان، مکان، ارزش‌های فردی و اجتماعی است.

۲- مبانی نظری

کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که دارای معانی گوناگونی برای افراد و گروه‌های مختلف است. برخی آن را به عنوان قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، برخی دیگر به عنوان سنجه‌ای برای میزان جذابیت و برخی به عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی،

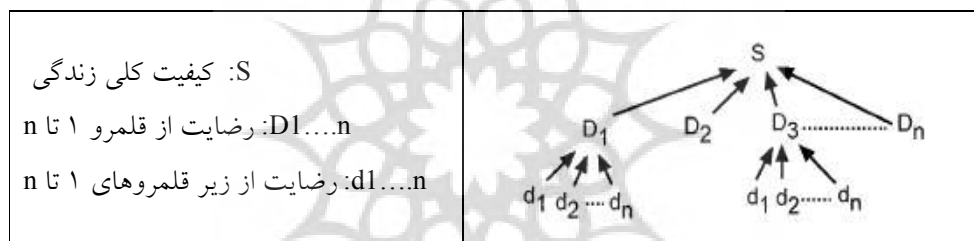
جدول ۴- تعاریف مختلف کیفیت زندگی از نگاه محققان

محققان	تعریف «کیفیت زندگی»
مولر (Moller, 1982)	میزان رفاه افراد و گروه‌ها در شرایط اجتماعی و اقتصادی عمومی
لیو (Liu, 1983)	عنوان جدیدی برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم در محیط زندگی خود توصیف کرده است.
گروه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (WHOQOL Group, 1993)	ادراک فردی از وضعیت زندگی در متن نظام‌های فرهنگی و ارزشی جامعه و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها، علایق و نگرانی‌های فرد
پسیون (Pacione, 1995)	به طور کلی، وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند، مانند آلودگی و کیفیت مسکن، و نیز برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم، مانند سلامت و میزان تحصیلات
مک گرگور (MacGregor, 1998)	میزان برخورداری فرد؛ البته نه برخورداری از چیزهایی که به دست آورده بلکه از تمام گزینه‌هایی که فرصت انتخاب آنها را دارد. به بیان دیگر، کیفیت زندگی به آزادی برای رسیدن و نرسیدن به موفقیت و آگاهی از فرصت‌هایی واقعی وابسته است که فرد در مقایسه با دیگران در اختیار دارد.
فو (Foo, 2000)	رضایت کلی فرد از زندگی
هاگرتی و همکاران (Hagerty et al., 2001)	اصطلاحی که بر کیفیت کلی زندگی افراد و نه فقط بر برخی از قلمروهای زندگی دلالت می‌کند؛ و از این رو، اگر کیفیت زندگی به اجزای مختلف تقسیم شود، باید اجزای آن در مجموع یک ساختار کلی به نام کیفیت زندگی را نمایش دهند.
جنز (Janse, 2004)	ساختاری چند بُعدی شامل قلمروهای مادی، احساسی، روانی، اجتماعی و رفتاری
پال (Pal, 2005)	معیاری برای سنجش میزان تأمین نیازهای روحی، روانی و مادی جامعه و خانواده، که نشان دهنده‌ی ویژگی‌های کلی اجتماعی و اقتصادی یک ناحیه است. همچنین، کیفیت زندگی روستایی عبارت است از چگونگی شرایط و وضعیت عینی زندگی خانوادها و روستاها.
کوستانزا و همکاران (Costanza et al, 2007)	میزان تأمین نیازهای انسانی در ارتباط با ادراکات افراد و گروه‌ها از بهزیستی ذهنی
داس (Das, 2008)	بهزیستی و یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی

(منبع: مطالعات نگارندگان).

مختلفی قابل اندازه‌گیری است. در یکی از مهمترین روش‌ها، کیفیت ذهنی زندگی می‌تواند میزان تجمعی از سطح رضایت در قلمروهای مختلف زندگی باشد. براساس این روش، زندگی به قلمروهای مختلفی تقسیم شده و ترکیب میزان رضایت حاصل از هر یک از قلمروها، کیفیت کلی زندگی را نشان می‌دهد. این روش را می‌توان به صورت تصویری در شکل (۱) مشاهده کرد. این مدل نشان می‌دهد که کیفیت زندگی در کل یک مجموع وزن داده شده از میزان رضایت در قلمروها و جنبه‌های مختلف زندگی است و تعداد و ویژگی مطلوب قلمروهای مختلف زندگی، در این روش مشکل اساسی است.

با توجه به تعاریف ارائه شده، می‌توان واژگان کلیدی مورد استفاده در تعریف کیفیت زندگی را این گونه خلاصه کرد: ادراک ذهنی، واقعیات عینی، برخورداری، بهزیستی، رضایت از زندگی و نیازهای انسانی. در مطالعات کیفیت زندگی دو رویکرد ذهنی و رویکرد عینی وجود دارد (Lee, 2008: 1206). این رویکردها غالباً به طور مجزا از همدیگر و به ندرت در ترکیب با هم برای سنجش کیفیت زندگی به کار می‌روند. کیفیت زندگی در ابعاد ذهنی، ادراک و ارزیابی افراد را از وضعیت زندگی خود منعکس می‌سازد و با استفاده از شاخص‌های ذهنی اندازه‌گیری می‌شود. کیفیت ذهنی زندگی به روش‌های

شکل ۲- کیفیت زندگی به عنوان ترکیبی از مؤلفه‌های رضایت در قلمروهای مختلف زندگی (Source: Pacione, 2003: 24)

آن‌ها می‌توانند پاسخی منطقی با توجه به جنبه‌های مختلف زندگی ارائه دهند. اندازه‌گیری هر دو پاسخ شهودی و منطقی به بررسی این موضوع کمک می‌کند که آیا تغییری در دیدگاه افراد در مورد احساس آن‌ها نسبت به زندگی پس از توجه به قلمروهای مختلف زندگی وجود دارد؟ (Das, 2003: 304). ابراهیم و چانگ اظهار کرده‌اند که استفاده از هر دو پاسخ دستیابی به سنج‌های دقیق‌تر کیفیت ذهنی زندگی را تسهیل می‌کند (Ibrahim & Chung, 2003: 210). لی بیان می‌کند که کیفیت باید ذهنی باشد و مناسب‌ترین شیوه برای کشف کیفیت زندگی، پرسیدن ادراک مردم از آن‌هاست (Lee, 2008: 1208). وی همچنین

در روش دیگر، کیفیت ذهنی زندگی بر حسب رضایت کلی افراد از زندگی و به عنوان یک کل اندازه‌گیری می‌شود. در این روش رضایت کلی از زندگی معمولاً با استفاده از پاسخ شهودی یا منطقی اندازه‌گیری می‌شود. در روش شهودی، افراد در مورد زندگی خود به عنوان یک کل مورد سؤال قرار می‌گیرند. اما در روش منطقی، ابتدا افراد در مورد احساس خود از قلمروهای مختلف زندگی همچون مسکن، محیط طبیعی، امنیت، شغل و درآمد و ... مورد سؤال قرار می‌گیرند و هنگامی که افراد به این سؤال‌های پاسخ دادند، احساس آن‌ها در مورد زندگی به عنوان یک کل مورد سؤال قرار می‌گیرد. در نتیجه

می‌تواند از توان هر دو رویکرد برای رسیدن به اطلاعات قابل اعتماد و قابل اطمینان تر درباره کیفیت زندگی استفاده کند. با این وجود، بحث‌های متناقضی در مورد شدت رابطه بین کیفیت ذهنی و عینی زندگی وجود دارد. مثلاً برتون و همکاران (Brereton et al., 2008: 393) نشان دادند که رابطه ای قوی بین این دو نوع شاخص وجود دارد. در حالی که مک کری و همکاران (McCrea et al., 2006: 79) و داس (Das, 2008: 308) به این نتیجه رسیدند که رابطه ای ضعیف بین کیفیت زندگی ذهنی و عینی وجود دارد.

در تحقیق حاضر کیفیت زندگی به عنوان نتیجه حاصل از تأمین نیازهای انسانی از طریق منابع، امکانات و فرصت‌های فراهم شده توسط محیط از یک طرف و ادراک و ارزیابی و رضایت افراد از تأمین نیازهای خود از طرف دیگر تعریف شده است. از این رو نیازهای انسانی و منابع لازم برای تأمین این نیازها دو عنصر کلیدی در تعریف کیفیت زندگی هستند. این نیازها به وسیله منابع، فرصت‌ها و امکانات موجود در محیط تأمین می‌شوند. بنابراین می‌توان کیفیت زندگی را به عنوان میزان توانایی محیط برای تأمین منابع ضروری جهت تأمین نیازهای روزمره زندگی انسان تفسیر کرد (Kamp et al., 2003: 8). شافر و همکارانش اظهار داشته اند که شیوه مناسب برای بیان رابطه بین این مؤلفه‌ها از طریق اکوسیستم است، یعنی مکانی که ارگانسیم‌ها با یکدیگر در تعامل هستند (Shafer et al., 2000: 165). در این جا اکوسیستم انسانی شامل دو عامل زیست-فیزیکی و اجتماعی از قبیل فرد، اجتماع، خانواده، نهادهای اجتماعی، نظم اجتماعی، فرهنگ، محیط طبیعی و مصنوع است. علاوه بر این، همانند هر اکوسیستم، این رابطه، پویا و متحول است. انسان‌ها وابسته به محیط خود برای

معتقد است که شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه ریزی و سیاستگذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح تر است. زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه ریزان و سیاستگذاران فراهم می‌کنند. با وجود این، شاخص‌های ذهنی پایایی کمتر و قابلیت اطمینان بیشتری دارند. یکی از دلایل پایایی کمتر گزارشات ذهنی، ناتوانی این شاخص‌ها برای نمایش وضعیت محیط زندگی مردم است (Das, 2008: 298). کیفیت عینی زندگی، شرایط بیرونی زندگی را نمایش می‌دهد (همان منبع). کیفیت عینی زندگی با استفاده از شاخص‌های عینی که مرتبط با واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی هستند، اندازه گیری می‌شود. این شاخص‌ها از داده‌های ثانویه مانند تراکم جمعیت، نرخ جرم، میزان تحصیلات، خصوصیات خانوار و ... حاصل می‌شود. واقعیت خیلی مهم این است که کیفیت نمی‌تواند تنها از طریق شرایط عینی تعیین شود، بلکه در نظر گرفتن بهزیستی ذهنی افراد نیز دارای اهمیت است. فو^{۱۸} اظهار می‌کند که شاخص‌های عینی به تنهایی نمی‌تواند کیفیت واقعی زندگی را نمایش دهند، زیرا این شاخص‌ها دارای پایایی بالا، اما قابلیت اطمینان پایین در ارزیابی بهزیستی انسانی هستند (Foo, 2003: 34).

توافقی عمومی در میان محققان کیفیت زندگی وجود دارد که از طریق یکپارچه کردن ابعاد ذهنی و عینی کیفیت زندگی امکان به دست آوردن تصویر کامل تر و مفیدتری از کیفیت زندگی در مقیاس‌های گوناگون مکانی و زمانی وجود دارد. بنابراین هر ارزیابی جامعی از کیفیت زندگی باید در برگیرنده جنبه‌های ذهنی و عینی باشد. سنجش کیفیت زندگی بدین شکل

اگر شرایط عینی بد و شرایط ذهنی خوب باشد، «انطباق» است.

جدول ۵- حالات گوناگون کیفیت زندگی با ترکیب

ابعاد ذهنی و عینی

بهبودی ذهنی		شرایط عینی زندگی
بد	خوب	
ناهماهنگی ثروتمند ناخوشبخت	بهبودی ثروتمند خوشبخت	خوب
محرومیت فقیر ناخوشبخت	تطبیق فقیر خوشبخت	بد

(Source: Rapley, 2003: 30)

با توجه به مطالعات انجام شده، چارچوبی برای مطالعه‌ی کیفیت زندگی ارائه شده که در آن سعی بر برقراری رابطه بین کیفیت زندگی و نواحی روستایی و روابط بین مؤلفه‌های مختلف در مطالعات تجربی دارد. این چارچوب مفهومی که در شکل شماره (۲) نشان داده شده است، کیفیت زندگی را در کانون توجه قرار می‌دهد، در حالی که به کنش متقابل بین انسان و نواحی روستایی روزمره توجه دارد.

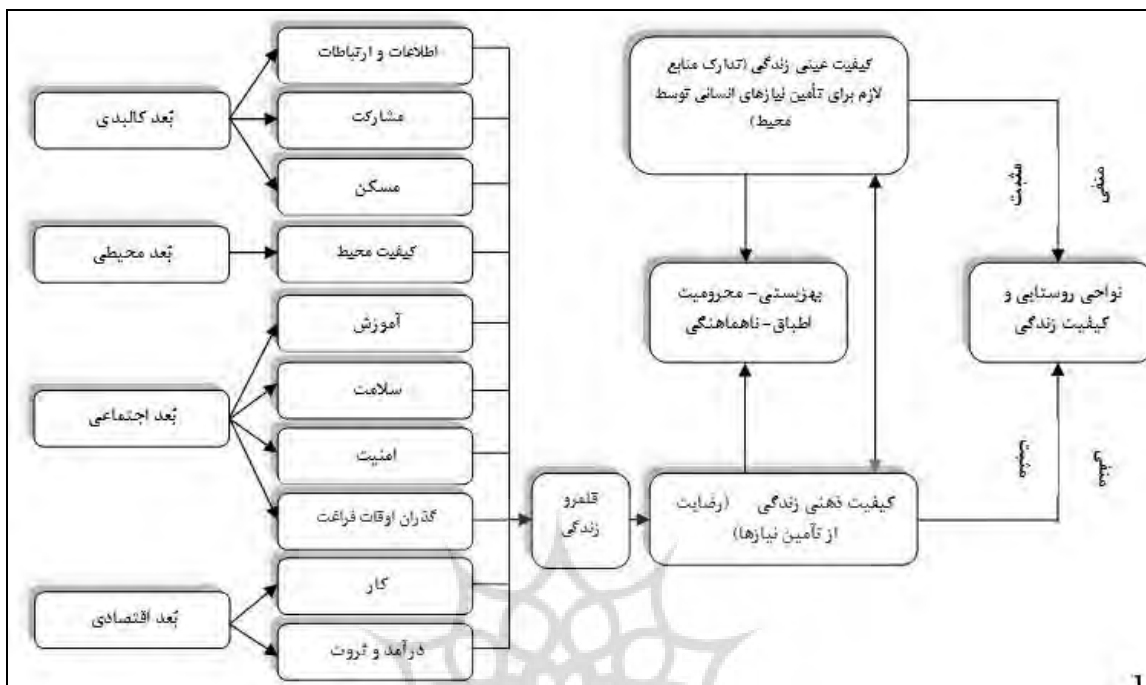
در مطالعه حاضر، کیفیت زندگی به عنوان برهم کنش میان منابع، امکانات و فرصت‌های فراهم شده برای تأمین نیازهای انسانی و همچنین دریافت، ارزیابی و رضایت افراد و گروه‌ها از برآورده شدن نیازهایشان در یک مکان خاص در نظر گرفته شده است. با توجه به اینکه هنوز روش شناسی واحدی برای تعیین تعداد قلمروهای زندگی وجود ندارد و انتخاب قلمروها و معرف‌های مربوط به هر قلمرو براساس قضاوت‌های شخصی پژوهشگر، داده‌های در دسترس، ویژگی‌های ناحیه مورد مطالعه و اهداف تحقیق صورت می‌گیرد، در این مطالعه ۱۰ قلمرو شامل کیفیت اطلاعات و ارتباطات، مشارکت، مسکن، کیفیت محیط، آموزش، سلامت، امنیت، گذران اوقات فراغت، کار و درآمد و

ارضاء نیازها هستند، اما در اصل تغییر محیط نیز انجام می‌گیرد. کامانگی و همکارانش نیز به مؤلفه‌های فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی کیفیت زندگی اشاره کرده اند و معتقدند که تعادل این مؤلفه‌ها، کیفیت زندگی را در هر لحظه از زمان تحت تأثیر قرار می‌دهد (Camagni et al., 1998: 105). محققان دیگری از قبیل هاردی (Hardi, 2003: 136)، رینر (Rinner, 2007: 912) و تالن و همکاران (Talen et al., 2007: 595) نیز اظهار داشته اند که محیط فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی هسته‌ی اصلی مطالعه کیفیت زندگی را شکل می‌دهند.

کیفیت زندگی به وسیله ویژگی‌های درونی و شخصی مردم و به وسیله‌ی محیط بیرونی یا اجتماعی که در آن زندگی می‌کنند، تحت تأثیر قرار می‌گیرد. به عبارتی کیفیت زندگی هر فرد علاوه بر محیط بیرونی تحت تأثیر مکانیسم درونی و ارزیابی فرد از جهان واقعی نیز قرار دارد. همان طور که اندازه‌ی کیفیت زندگی نیازمند به انعکاس احساسات زندگی مردم در مورد زندگی آن‌ها است، نیازمند به اندازه‌های عینی مثل دسترسی به منابع و محیط زندگی است. بنابراین، هر ارزیابی جامعی از کیفیت زندگی باید در برگیرنده‌ی جنبه‌های عینی و ذهنی باشد. نول (Noll, 2000) اظهار می‌کند که می‌توان بر حسب سطوح کیفیت زندگی در ابعاد عینی و ذهنی، ماتریسی ۲*۲ شامل حالت‌های بهزیستی، محرومیت، انطباق و ناهماهنگی را مفهوم سازی کرد (Rapley, 2003: 30). با توجه به شکل (۳) اگر فردی شرایط ذهنی و عینی خوبی داشته باشد، در حالت «بهبودی» است. اگر هر دو شرایط بد باشند، حالت «محرومیت» وجود دارد. اگر شرایط عینی خوب و شرایط ذهنی بد باشد، «ناهماهنگی» و

ثروت برای مطالعه کیفیت زندگی در ناحیه مورد

مطالعه انتخاب شده است (شکل ۲).

شکل ۳- مدل مفهومی تحقیق

۳- تحلیل یافته‌ها

در این تحقیق، میانگین سنی پاسخ‌گویان ۴۰ سال، حداکثر سن ۶۲ و حداقل ۱۸ سال است. از نظر میزان تحصیلات، ۱۸.۸ درصد پاسخ‌گویان بیسواد، ۴۲.۷ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۸.۸ درصد راهنمایی، ۶.۴ درصد دیپلم، ۹.۲ درصد فوق دیپلم و ۴.۹ درصد دارای تحصیلات لیسانس بوده‌اند. وضعیت تأهل ۲۴.۲ درصد پاسخ‌گویان مجرد و ۷۵.۸ درصد پاسخ‌گویان متأهل هستند. از نظر اشتغال، ۴۸.۸ درصد شغل دائم و ۳۳.۹ درصد پاسخ‌گویان شغل فصلی، ۱۱.۷ درصد آنان دارای مشاغل روزمزدی و ۵.۵ درصد پاسخ‌گویان بیکار می‌باشند. میانگین درآمد پاسخ‌گویان شاغل ۲۶۷ هزار تومان، حداکثر درآمد ۳۹۰ و حداقل درآمد ۷۵ هزار تومان است.

کیفیت ذهنی زندگی

کیفیت ذهنی زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان بر حسب پاسخ‌شهودی و منطقی اندازه‌گیری شده است. بدین منظور در ابتدای پرسشنامه از پاسخ‌گویان خواسته شد تا میزان رضایت از کیفیت کلی زندگی خود را بیان کنند. پاسخ به این سوال، به عنوان کیفیت زندگی شهودی در نظر گرفته شد. برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی منطقی در انتهای پرسشنامه سؤال دیگری در نظر گرفته شد. در این سؤال از پاسخ‌گویان خواسته شد که با در نظر گرفتن همه قلمروهای زندگی مطرح شده در پرسشنامه (محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی)، میزان رضایت خود را از کیفیت کلی زندگی اظهار کنند. کیفیت زندگی منطقی پس از اینکه میزان رضایت افراد از قلمروهای مختلف زندگی مورد سؤال قرار گرفت،

بنابراین نمایان است که نظرات پاسخگویان در مورد رضایت از کیفیت زندگی پس از پاسخ دادن به مجموعه ای از سؤال‌های در مورد قلمروهای مختلف زندگی تغییر کرده است.

- تاثیر خصوصیات فردی، جمعیتی، اجتماعی و اقتصادی بر کیفیت زندگی

کیفیت زندگی افراد می‌تواند متأثر از فاکتورهای فردی، اجتماعی-اقتصادی و جمعیت شناختی باشد. در این راستا آنالیز واریانس یک طرفه و T-test برای مقایسه تغییرات کیفیت ذهنی زندگی پاسخگویان در طبقات مختلف به کار گرفته شده است. این مسأله به تشخیص معناداری آماری تغییرات کیفیت ذهنی زندگی با خصوصیات فردی، اجتماعی، اقتصادی و جمعیت شناختی پاسخگویان کمک می‌کند.

فرض این است که بین خصوصیات فردی و کیفیت ذهنی زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان رابطه وجود دارد. زمانی از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه استفاده شده که امتیاز کیفیت ذهنی زندگی بیش از دو طبقه مقایسه شده اند. برای آنالیز واریانس یک طرفه، سطح معناداری ۰.۰۵ انتخاب گردیده است. T-test نیز برای مقایسه امتیاز کیفیت ذهنی زندگی دو طبقه ای (مثل جنسیت) استفاده شده است. به طور کلی، نتایج به دست آمده از هر دو جدول ذیل، نشان می‌دهد که سن، سطح تحصیلات، وضعیت مالکیت مسکن، درآمد خانوار و وضعیت شغلی به طور معناداری کیفیت ذهنی زندگی را در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان تحت تأثیر قرار می‌دهند. افراد با درآمد و تحصیلات بالاتر، دارای شغل و مسکن، کیفیت زندگی بالاتری دارند. با این وجود جنسیت، بُعد خانوار تأثیر معناداری بر

اندازه گیری می‌شود. هدف از انجام این کار بررسی این موضوع است که آیا تغییری در نظرات مردم در مورد کیفیت زندگی آن‌ها پس از درک میزان رضایت از قلمروهای مختلف زندگی وجود دارد یا خیر؟ بنابراین، کیفیت زندگی منطقی با سؤال‌هایی در مورد رضایت از قلمروهای مختلف زندگی تحت تأثیر قرار گرفته و نسبت به کیفیت زندگی شهودی، به خوبی مورد تفکر و ادراک قرار گرفته است.

آماره‌های توصیفی برای ارزیابی کیفیت ذهنی زندگی در سطح دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان محاسبه شده است. نظرات پاسخگویان با استفاده از طیف لیکرت ۵ مقیاسی اندازه گیری شده، که عدد ۰ نشان دهنده نارضایتی کامل و عدد ۵ نشان دهنده رضایت کامل است. درصد پاسخگویان نشان می‌دهد که براساس پاسخ‌ها در سطوح مختلف کیفیت زندگی طبقه بندی شده اند.

وقتی از پاسخگویان در مورد کیفیت شهودی زندگی خود سؤال شد، مشخص گردید که ۶.۴ درصد افراد از کیفیت زندگی خود به طور کامل ناراضی و ۱۲.۲ درصد پاسخگویان نیز به طور کامل راضی بودند. به طور کلی ۳۵.۴ درصد افراد از کیفیت زندگی راضی و ۴۳.۱ درصد از افراد از کیفیت زندگی ناراضی بودند، و ۲۱.۶ درصد پاسخگویان نیز در طبقه خنثی قرار گرفتند.

با تکرار همین سؤال در انتهای پرسشنامه مشخص شد که پاسخگویانی که به طور کامل از کیفیت زندگی ناراضی هستند به ۷.۹ درصد کاهش پیدا کرده است. در طرف مقابل افرادی که از کیفیت زندگی به طور کامل راضی بودند به ۱۲.۳ درصد افزایش یافته است. به طور کلی ۴۷.۷ درصد پاسخگویان از کیفیت زندگی راضی و ۳۵.۲ درصد از کیفیت زندگی ناراضی بودند.

کیفیت ذهنی زندگی پاسخگویان در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان ندارند.

جدول ۶- نتایج آزمون F (تحلیل واریانس یک طرفه) متغیر تحصیلات با کیفیت ذهنی زندگی

سطح معناداری (sig)	F	درجه آزادی (df)	میانگین مربعات	مجموع مربعات	منبع تغییرات	
۰.۰۲۳	۲۹.۰۱	۴	۳۰۴.۷۵۰	۱۳۸۱.۸۶۷	میان گروهی	سن
		۳۲۶	۵.۲۳۱	۲۶۹۰.۴۱۴	درون گروهی	
		۳۳۰	-	۴۰۷۲.۲۸۱	کل	
۰.۰۰۱	۳۶.۷۱۴	۵	۳۴۷.۶۲۲	۱۷۳۸.۱۰۹	میان گروهی	سطح تحصیلات
		۳۷۷	۹.۴۶۸	۳۵۶۹.۵۳۱	درون گروهی	
		۳۸۳	-	۵۳۰۷.۶۴۰	کل	
۰.۰۰۱	۱۰.۸۸	۲	۱۴۱.۹۷	۲۸۳.۹۳۹	میان گروهی	مالکیت مسکن
		۳۸۰	۱۳.۰۴۹	۴۹۵۸.۴۶۳	درون گروهی	
		۳۸۲	-	۵۲۴۲.۴۰۲	کل	
۰.۰۰۰	۲۸.۵۲	۴	۳۱۹.۱۰۴	۱۳۵۶.۴۱۵	میان گروهی	درآمد خانوار
		۶۴۳	۵.۷۵۸	۲۵۵۱.۱۹۴	درون گروهی	
		۶۴۷	-	۳۹۰۷.۶۰۹	کل	
۰.۰۱۹	۳۲.۰۵	۴	۳۲۶.۱۲۳	۱۵۰۸.۴۹۲	میان گروهی	وضعیت شغلی
		۴۹۰	۷.۱۴۷	۱۸۵۶.۴۲۸	درون گروهی	
		۴۹۴	-	۳۳۶۴.۹۲	کل	

جدول ۷- نتایج آزمون (T-Test) مستقل متغیر جنسیت با کیفیت ذهنی زندگی

(Sig)	df	t	Levenes test		انحراف استاندارد	میانگین	مؤلفه	متغیر
			Sig	F				
۰.۰۶۶	۳۹۰	۴.۰۰۸	۰.۰۱۲	۰.۰۳۱	۷.۵۲	۱۴.۳۳۷	مرد	جنسیت
۰.۱۱۴	۵۰۱	۶.۱۱۳	۰.۰۲۵	۰.۰۴۸	۵.۹۶	۱۶.۵۴۸	زن	

رضایت از قلمروهای مختلف کیفیت زندگی

دهستان‌های کچو و برزاوند با کسب رتبه‌های اول و دوم بهترین وضعیت را داشته و در همان ابعاد به ترتیب دهستان‌های کچو و ریگستان (بُعد اجتماعی)، همبرات و برزاوند (بُعد کالبدی)، همبرات و ریگستان (بُعد اقتصادی) و سفلی و همبرات (بُعد محیطی) با قرار گرفتن در رده‌های ششم و هفتم، پائین‌ترین سطح بُعد اقتصادی را در میان سایر دهستان‌ها به خود اختصاص داده‌اند.

با توجه به دامنه‌ی تغییرات به دست آمده برای مقادیر، «عامل کیفیت زندگی» که از ۰.۱۶ تا ۰.۰۳- تغییر و دامنه تغییرات نسبتاً کوتاهی را تشکیل می‌دهد، ملاحظه می‌گردد تجانس فراوانی در میزان کیفیت زندگی در میان دهستان‌ها وجود دارد.

میزان رضایت از شاخص‌های مربوط به قلمروهای چهار گانه زندگی مورد سؤال قرار گرفت. این امر کمک می‌کند تا میزان رضایت پاسخگویان را از شاخص‌های مختلف هر قلمرو (محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی) ارزیابی کنیم. براساس نتایج به دست آمده برحسب میانگین و انحراف معیار و رتبه دهستان‌ها که در جدول شماره (۸) جزئیات آن آمده است می‌توان نکات مهمی را استنباط کرد که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

در ارتباط با «بُعد اجتماعی» دهستان‌های سفلی و برزاوند، «بُعد کالبدی» دهستان‌های کچو و سفلی، «بُعد اقتصادی» دهستان‌های کچو و علیا و «بُعد محیطی»

در صورتیکه میانگین‌های کل به دست آمده برای مؤلفه‌ی کیفیت زندگی را با یکدیگر مقایسه کنیم، ملاحظه می‌گردد هر چه از سمت راست جدول (۸) به سمت چپ جدول حرکت کنیم، یعنی از مؤلفه‌های بُعد اجتماعی به بُعد محیطی برسیم، از میزان کیفیت زندگی کاسته می‌شود. به نحوی که از میزان کیفیت زندگی بسیار بالا به بُعد اجتماعی، در بُعد محیطی، میانگین به پایین تر از متوسط افت می‌کند.

جدول ۸- وضعیت دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان مورد مطالعه در مؤلفه‌های کیفیت زندگی

عامل کیفیت زندگی	مؤلفه‌های کیفیت زندگی												دهستان	
	بُعد محیطی		بُعد اقتصادی			بُعد کالبدی			بُعد اجتماعی					
	رتبه	مقدار	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه	انحراف معیار	میانگین	رتبه		انحراف معیار
۱	۰.۱۶	۱	۰.۹۶	۳.۱۴	۱	۰.۹۸	۳.۴۲	۱	۰.۹۷	۳.۵۲	۶	۰.۷۲	۴.۴۷	کچو
۲	۰.۱۲	۳	۰.۹۹	۳.۰۸	۲	۱	۳.۳۳	۳	۱.۰۵	۳.۵۱	۵	۰.۷۲	۴.۵۵	علیا
۳	۰.۰۶	۲	۰.۸۹	۳.۱۰	۴	۰.۹۵	۳.۲۵	۷	۰.۹۳	۳.۴۲	۲	۰.۶۹	۴.۵۹	برزاوند
۴	۰.۰۵	۶	۰.۹۵	۳.۰۱	۳	۰.۹۳	۳.۲۸	۲	۱	۳.۵۱	۱	۰.۶۳	۴.۶۵	سفلی
۵	۰.۰۰	۴	۰.۹۶	۳.۰۳	۵	۰.۹۳	۳.۲۴	۴	۱	۳.۴۶	۴	۰.۶۷	۴.۵۶	گرمسیر
۶	-۰.۰۲	۷	۰.۹۴	۲.۹۷	۶	۰.۹۳	۳.۲۳	۶	۱.۰۱	۳.۴۳	۳	۰.۷۶	۴.۵۶	همبرات
۷	-۰.۰۳	۵	۰.۸۷	۳.۰۲	۷	۰.۹۱	۳.۱۹	۵	۱.۰۱	۳.۴۴	۷	۰.۷۸	۴.۴۳	ریگستان

اقتصادی و محیطی مشاهده کرد، به طوری که آماره‌ی t محاسبه شده انحراف فراوانی را از حد متوسط نشان می‌دهد. این بدان معناست که گویه‌های مبنایی اقتصادی و محیطی، نشان از وضعیت نامطلوبی دارند.

براساس جدول (۹)، در کلیه‌ی مؤلفه‌ها، شرایط کیفیت زندگی جامعه‌ی نمونه (آموزش، سلامت و امنیت، زیرساخت‌ها و اوقات فراغت، محیط مسکونی) در حد متوسط و کمتر از این حد ارزیابی شده است. در این میان نامناسب ترین شرایط را می‌توان در ابعاد

جدول ۹- مقایسه‌ی ارزیابی خانوارها در متغیر کیفیت زندگی بر حسب آزمون (T-Test) مستقل

آزمون T برای برابری میانگین‌ها							مؤلفه	متغیر
(Sig)	df	t	Levenes test		انحراف استاندارد	میانگین		
			Sig	F				
۰.۱۲	۵۳۸	-۵.۷۰۶	۰.۰۳۳	۰.۰۵۳	۵.۴۵	۱۶.۳۰۹	آموزش	اجتماعی
۰.۰۶۷	۳۸۲	-۳.۲۴۸	۰.۰۰۵	۰.۰۲۴	۸.۴۰	۱۳.۶۴۳	سلامت و امنیت	
۰.۰۷۱	۴۲۷	-۶.۴۷۳	۰.۰۰۰	۰.۰۴۳	۳.۲۸	۱۸.۲۷۸	اوقات فراغت	
۰.۰۵۳	۵۵۳	۰.۱۹۱	۰.۰۲۱	۰.۰۶۰	۵.۷۴	۱۰.۳۶۲	مسکن	کالبدی
۰.۰۹۶	۶۲۱	۰.۲۶۹	۰.۰۴۷	۰.۰۳۵	۶.۱۲	۱۰.۵۹۸	امنیت، اطلاعات و ارتباطات	
۰.۰۱۸	۴۰۳	-۸.۴۰۷	۰.۰۵۳	۰.۰۸۲	۶.۴۸	۱۷.۴۰۵	درآمد و اشتغال	اقتصادی
۰.۰۰۰	۴۱۹	-۱۰.۹۹۸	۰.۱۷۴	۰.۰۳۹	۵.۱۳	۱۸.۷۸۰	کیفیت محیطی	محیطی

شرایط مشابهی میان دهستان‌های نمونه حاکم است، در سایر ابعاد تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. نتیجه‌ی به دست آمده از این فرضیه با نتایج تحقیقات پورطاهری، افتخاری و فتاحی (۱۳۸۹) همخوان است.

براساس مقایسه‌ی تطبیقی دهستان‌های مورد مطالعه، همان گونه که جدول (۱۰) نشان می‌دهد، می‌توان پذیرفت که در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان، صرف نظر از بُعد اقتصادی که از این لحاظ

جدول ۱۰- نتایج آزمون F (تحلیل واریانس یک طرفه) ابعاد مختلف کیفیت زندگی

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	ابعاد کیفیت زندگی
۰.۰۰۰	۵.۲۳۹	۲۶۹۶.۳۶۱	۴	۱۰۷۸۵.۴۴۲	درون گروهی
		۵۱۴.۶۷۹	۶۶۶	۳۴۲۷۶.۴۰۳	برون گروهی
		-	۶۷۰	۳۵۳۵۶۱.۸۴۵	کل
۰.۰۰۰	۵.۸۶۷	۲۰۲۶.۷۷۲	۴	۱۰۵۳.۵۴۳	درون گروهی
		۵۴۹.۹۷۴	۶۶۵	۳۲۲۱۳۱.۲۱۶	برون گروهی
		-	۶۶۹	۳۲۳۱۸۴.۷۵۹	کل
۰.۰۰۰	۶.۵۷۷	۲۶۲۴.۱۲۴	۴	۱۰۴۹۶.۵۰۴	درون گروهی
		۳۹۸.۹۸۳	۶۶۸	۲۶۶۵۲۰.۸۹۹	برون گروهی
		-	۶۷۲	۲۷۷۰۱۷.۴۰۳	کل
۰.۰۰۰	۵.۹۶۲	۲۲۸۳.۶۳۵	۴	۹۱۳۴.۵۴۰	درون گروهی
		۳۸۳.۰۴۴	۶۴۳	۲۴۶۲۹۷.۲۹۸	برون گروهی
		-	۶۴۷	۲۵۵۴۳۱.۸۳۷	کل

آماره‌ی F نسبت برآورد پراکندگی بین گروهی و درون گروهی را نشان می‌دهد که هر چه مقدار آن بیشتر باشد یعنی اختلاف میانگین بین گروه‌ها بیشتر از اختلاف درون گروه‌ها بوده و در نتیجه احتمال رد فرضیه‌ی صفر و تأیید فرضیه‌ی محقق بیشتر می‌شود.

به منظور تعیین دقیق اختلاف بین گروه‌ها می‌توان از آزمون توکی استفاده کرد و اختلاف گروه‌های مختلف را با یکدیگر مقایسه نمود. براساس آزمون توکی، همان گونه که جداول ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ نشان می‌دهند، به لحاظ کیفیت زندگی در بُعد اجتماعی ۴ طبقه، از لحاظ کالبدی ۴ طبقه، اقتصادی ۱ طبقه و از لحاظ محیطی ۲ طبقه را می‌توان شناسایی کرد. سطوح طبقه بندی کیفیت زندگی در روستاهای نمونه در شکل‌های ۴، ۵، ۶ و ۷ و سطح کلی کیفیت زندگی با سه طبقه در شکل ۸ نشان داده شده اند.

جدول ۱۱- طبقه بندی دهستان‌های نمونه براساس

کیفیت اجتماعی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰.۰۵				دهستان
۴	۳	۲	۱	
			۳۶.۱۳۳۷	کچو
		۳۴.۹۶۴۷		علیا
	۲۹.۵۴۸۷			برزاوند
	۲۹.۵۴۱۳			سفلی
	۲۸.۶۷۵۰			گرمسیر
۲۷.۸۳۴۲				همبرات
۲۵.۱۳۲۶				ریگستان

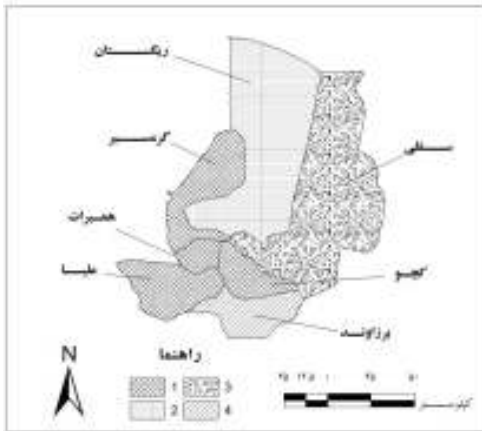
جدول ۱۲- طبقه بندی دهستان‌های نمونه بر اساس

کیفیت کالبدی

معناداری طبقات در سطح آلفا ۰.۰۵				دهستان
۴	۳	۲	۱	
			۵۹.۹۵۹۳	کچو
			۵۳.۱۴۴۶	علیا
			۵۲.۷۳۲۶	گرمسیر
			۵۲.۲۸۵۹	همبرات
		۴۸.۱۵۶۸		ریگستان
	۴۲.۵۶۹۰			سفلی
۳۹.۹۱۸۳				برزاوند

جدول ۱۳- طبقه بندی دهستان‌های نمونه براساس کیفیت اقتصادی

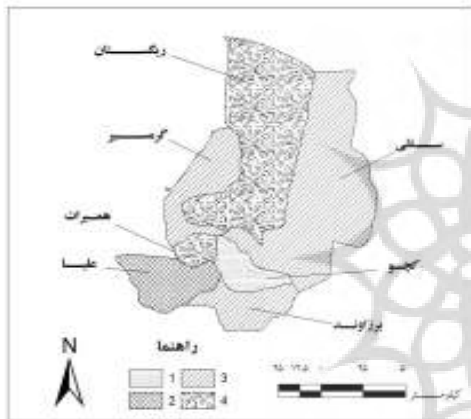
دهستان	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰.۰۵	
	۱	۲
کچو	۲۳۸۳۱۹	
گرمسیر	۲۱.۲۷۴۲	
علیا	۲۱.۷۵۹۸	
همبرات	۲۰.۳۰۱۶	
ریگستان		۱۷.۱۹۶۲
سفلی		۱۵.۶۰۸۳
برزاوند		۱۵.۸۲۱۳

شکل ۴- سطح بندی کیفیت اجتماعی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان

جدول ۱۴- طبقه بندی دهستان‌های نمونه براساس کیفیت محیطی

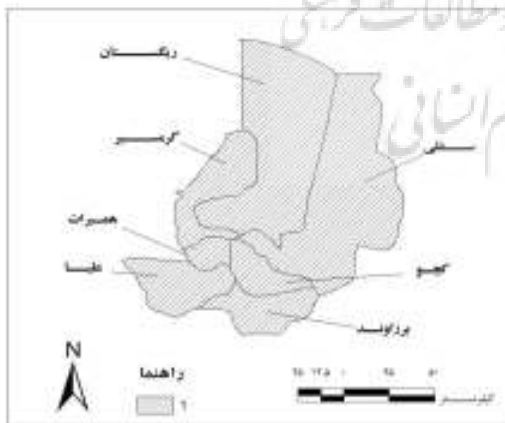
دهستان	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰.۰۵	
	۱	۲
کچو	۸.۲۳۰	
علیا	۱۰.۸۰۱	
برزاوند	۷.۶۳۹	
سفلی	۷.۸۸۴	
گرمسیر	۹.۹۵۲	
همبرات	۱۰.۱۷۷	
ریگستان		۸.۲۴۱

شکل ۵- سطح بندی کیفیت کالبدی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان

جدول ۱۵- طبقه بندی کیفیت زندگی دهستان‌های نمونه

دهستان	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰.۰۵		
	۱	۲	۳
کچو	۱۱۷.۳۸		
علیا		۱۰۶.۵۱	
همبرات		۱۰۵.۳۰	
گرمسیر		۱۰۲.۸۸	
برزاوند			۹۴.۲۱
سفلی			۹۴.۰۲
ریگستان			۹۲.۴۸

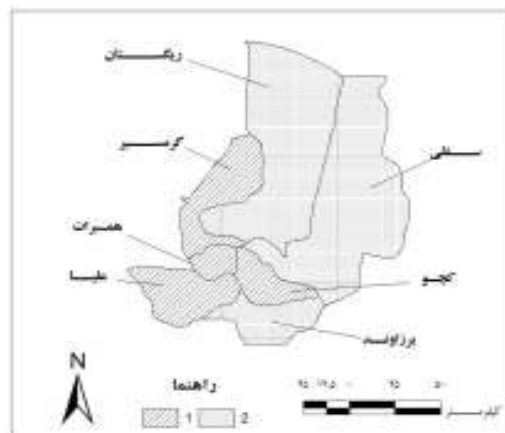

شکل ۶- سطح بندی کیفیت اقتصادی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان

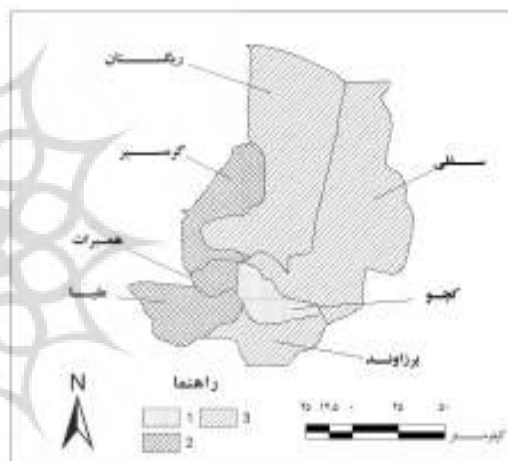
است. با در نظر گرفتن مقیاس ملی، منطقه‌ای، شهری و یا محلی، هر مطالعه ایده آل کیفیت زندگی شامل دو مرحله اساسی است. مرحله اول، در برگیرنده مبنای نظری مطالعه از طریق تعیین قلمروها و شاخص‌های کیفیت زندگی است. این مرحله عمدتاً مرحله تعیین معیارها است و منتهج به تهیه پرسشنامه می‌شود. مرحله دوم، مرحله ای است در آن انجام پیمایش، جمع آوری داده‌ها و تحلیل نتایج صورت می‌گیرد. این مرحله منتج به بحث و نتیجه گیری در مورد کیفیت زندگی در نواحی مورد مطالعه می‌شود.

کیفیت ذهنی زندگی بر حسب پاسخ شهودی و منطقی افراد اندازه گیری شده است. میانگین امتیازات پاسخ شهودی و منطقی پاسخگویان نشان می‌دهد که حدود یک سوم افراد از کیفیت زندگی خود ناراضی هستند. بر حسب پاسخ منطقی، حدود ۴۷.۷ درصد پاسخگویان از کیفیت زندگی خود به طور کامل راضی و حدود ۳۵.۲ درصد به طور کامل ناراضی هستند. همچنین ۱۷.۱ درصد باقیمانده پاسخگویان نیز میزان رضایتی بین این دو کران بالا و پایین را اظهار کرده اند. علاوه بر این، نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که خروجی مطالعه کیفیت زندگی می‌تواند براساس این که پاسخ شهودی یا منطقی برای سنجش ذهنی زندگی به کار رفته، متفاوت باشد.

دانستن این که کدام یک از خصوصیات پاسخگویان تأثیر معناداری بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان دارند، مهم است. آنالیز واریانس یک طرفه (ANOVA) و T-test برای مقایسه امتیاز میانگین کیفیت ذهنی زندگی پاسخگویان در طبقات مختلف محاسبه شده است. فهمیده شد، که تفاوت آماری معناداری در کیفیت زندگی پاسخگویان با سطوح مختلف سطح

شکل ۷- سطح بندی کیفیت محیطی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان

شکل ۸- سطح بندی کیفیت زندگی دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان

۴- نتیجه گیری

بررسی کیفیت زندگی ابزار مناسبی برای شکل گرفتن درک صحیحی از نیازهای مردم و پس از آن پایش دستاوردهای توسعه عرضه می‌کند، زیرا مطالعه کیفیت زندگی راهی بین مسئولان محلی و ساکنان نواحی روستایی برای تعاملی سازنده که منجر به تفسیر و بحث در مورد موضوعات کلیدی مؤثر بر زندگی مردم می‌شود، باز می‌کند. معمول ترین شیوه برای سنجش کیفیت زندگی، توسعه شاخص‌های کیفیت زندگی

شهرستان اردستان دارند. در مجموع ابعاد کیفیت زندگی به طور نسبی و در مقیاس محلی، می‌توان دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان را در سه طبقه رده بندی کرد. در طبقه یک دهستان کچو به مرکزیت روستای کچو متقال با بیشترین سطح کیفیت زندگی، در طبقه دوم دهستان‌های علیا به مرکزیت روستای بغم، همبرات به مرکزیت روستای کچوسنگ و گرمسیر به مرکزیت روستای موغار با سطح کیفیت زندگی متوسط، و سایر دهستان‌ها از قبیل برزاوند به مرکزیت روستای نیسیان، سفلی به مرکزیت روستای شهرباب و ریگستان به مرکزیت روستای تلک آباد در طبقه سوم با پایین ترین سطح کیفیت زندگی قرار گرفته اند.

منابع

پور طاهری، مهدی، عبدالرضا رکن الدین افتخاری و احدا... فتاحی (۱۳۹۰)؛ «ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶، صص ۳۱-۱۳.

خادم الحسینی، احمد و همکاران (۱۳۸۹)؛ «سنجش کیفیت ذهنی زندگی در نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان)»، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال اول، شماره ۳، صص ۶۰-۴۵.

دواس، دی، ای (۱۳۸۳)؛ روش پیمایش در تحقیق اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.

رضوانی، محمد رضا، حسین منصوریان (۱۳۸۷)، «سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها و مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی»، فصلنامه روستا و توسعه، سال یازدهم، شماره ۳، صص ۲۶-۱.

شفیعی، مهدی (۱۳۸۵)، «نقش و جایگاه جهانی شدن در سست شدن بنیان خانواده (مطالعه موردی: شهرستان اردستان)»، پایان نامه کارشناسی علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور اردستان، اردستان، دانشگاه پیام نور.

تحصیلات، مالکیت مسکن، درآمد خانوار، وضعیت شغلی و سن وجود دارد. به طور کلی، کیفیت زندگی با افزایش میزان تحصیلات، درآمد خانوار، مالکیت مسکن و شاغل بودن افزایش می‌یابد.

در فاز اول این مطالعه، از رویکرد حرفه ای (بالا به پایین) برای سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان اردستان استفاده شده است. رویکرد حرفه ای مبتنی بر نظرات متخصصان حوزه‌های مختلف، اطلاعات حاصل از مزور ادبیات مربوطه و مطالعات موردی است.

با توجه به اینکه رویکرد حرفه ای مجموعه اولیه قلمروها و شاخص‌ها را پیشنهاد کرده است، یافته‌ها نشان می‌دهند متغیرهایی مانند آموزش، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیطی، کیفیت اشتغال و درآمد و کیفیت گذران اوقات فراغت، پایین تر از حد متوسط هستند و متغیرهای کیفیت زیرساخت‌ها و کیفیت سلامت و امنیت در سطح متوسط ارزیابی شده اند.

نتایج همچنین نشان می‌دهند که کیفیت محیطی در سطح دهستان‌های مورد مطالعه بسیار پایین است، به طوری که در همه دهستان‌ها حتی مرکز دهستان هیچ گونه جایگاه دفع زباله و نیز روش‌های بهداشتی جمع آوری زباله و شبکه دفع فاضلاب وجود ندارد. دیگر این که نتایج تحقیق نشان دهنده‌ی آن هستند که میان جامعه نمونه به لحاظ رضایتمندی از مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت زندگی (کیفیت کالبدی، کیفیت محیطی، کیفیت اجتماعی و کیفیت اقتصادی) تفاوت معناداری وجود دارد.

بالاترین رضایتمندی جامعه‌ی نمونه به لحاظ کیفیت کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی متعلق به دهستان کچو به علت نزدیکی مسافت به شهرستان اردستان و دهستان ریگستان است که بیشترین جمعیت را در میان دهستان‌های بخش مرکزی

- Fisher, K. J. (2004), "A community-based walking trial to improve neighborhood quality of life in older adults: a multilevel analysis". *Annals of Behavioral Medicine*. Vol. 28, No. 3.
- Foo, T.S., (2000), Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998), *Habitat International*, 24(1).
- Hardi, P. And Pinter, L. (2006), City of Winnipeg Quality of Life Indicators, In Sirgy, M. J., Rahtz, D., and Swain, D.[eds] *Community Quality of Life Indicators: Best Cases 2*, Springer.
- Ibrahim, M. And Chung, W., (2003), Quality of life of residents living near industrial estates in Singapore, *Social Indicators Research*, 61.
- Kam, I., K., Van, Leidelmeijer, K., Marsman, G. and de Hollander, A., (2003), Urban environmental quality and human wellbeing: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2).
- Lee, Y. J., (2008), Subjective Quality of Life measurement in Taipei. *Building and Environment*, 43(7).
- McCrea, R., Shyy, T.-K. and Stimson, R., (2006), What is the Strength of the link Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life?. *Applied Research in Quality of Life*, 1(1).
- Muller, Valerie A. (2002), Satellite, Census, and the Quality of Life. Long Beach: California State University.
- Noll, H., (200), Social indicators and social reporting: the international experience, (www.Ccsd.Ca/noll).
- Pacione, M., (2003), Urban environmental quality and human wellbeing a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2).
- Rapley, M., (2003), *Quality of Life Research: A critical Introduction*. SAGE Publications Ltd, London.
- Rinner, C. (2007), Ageographic visualization approach to multi-criteria evaluation of urban quality of life. *International Journal Geographic Information Science*, Vol. 21, No. 8.
- Shafer, C., Lee, B. And Turner, sh., (2000), A tale of three greenway trails: user perceptions related to quality of life. *Landscape and Urban Planning*, 49.
- Talen, E. And Shah, S. (2007), Neighborhood Evaluation Using GIS: An Exploratory Study. *Environment and Behavior*, 39.
- غفاری، غلامرضا و ناز محمد انق (۱۳۸۵)؛ «سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی»، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ویژه نامه: تغییرات و توسعه اجتماعی در جنوب ایران، دوره اول، شماره ۱، صص ۱۵۹-۱۹۹.
- فرجی ملائی، امین و همکاران (۱۳۸۹)، «تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران»، *مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری*، سال اول، شماره ۲، صص ۱۶-۱.
- محمدی، جمال، مهدی زنگنه و اصغر عبدلی (۱۳۸۹)؛ «سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی از نظر شهروندان شهر مشهد»، *فصلنامه مطالعات مدیریت شهری*، سال دوم، شماره ۳.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)؛ *نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان اردستان*.
- Auh, Seongyeon. (2005), *An Investigation of the Relationships between Quality of Life and Residential Environments among Rural Families*. Ames: Iowa state University.
- Bloom, David E.; Craig, Patricia H.; and Malaney, Pia N. (2001), *The Quality of Life in Rural Asia*. Manila: Asian Development Bank.
- Brereton, F., Clinch, J.P. and Ferreira, S., (2008), Happiness, geography and the Environment. *Ecological Economics*, 65(2).
- Bukenya, Delia. (2002), *Rural Quality of Life in a Changing Environment: a Study of the Eramosa-Speed Region*. Ontario: The University of Guelph.
- Camagni, R., Capello, R., and Nijkamp, P., (1998), Towards Sustainable City Policy: an economy environment technology nexus. *Ecological Economics*, 24.
- Coffman, Don D. And Adamek, Mary S. (1999), "The contributions of Wind Band Participation to Quality of Life of life senior adults". *Nusic Therapy Perspectives*. Vol. 17, No. 1.
- Currie, Janet L. and Develin, Elizabeth. (2002), "Stroll your way to wellbeing: A stigma associated with pram walking groups designed for new mothers". *Health Care for Woman International*. Vol. 23, No. 8.
- Das, D., (2008), Urban Quality of life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88.